

Politik Bilim

ARGE'nin uluslararasılaşması (3)

Aykut Göker

<http://www.inovasyon.org>

Firmaların yabancı bir ülkede ARGE yatırımı yapmayı seçerken ön plânda dikkate aldıkları faktörlerin gidilen ülkenin gelişmişlik düzeyine göre pek fazla değişmediğini gördük. **'Kaliteli ARGE personelinin varlığı'** ve **'fıkrî mülkiyetin korunması'** yabancı ARGE yatırımlarının, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için, olmazsa olmaz iki koşulu. **'Ülkenin büyüme potansiyeli'** ve **'yapılacak ARGE'nin firmanın satışlarına destek olması'** da yine her iki ülke kategorisi için başta gelen faktörler.

Aslına bakarsanız, bu faktörlerin önem sıralamasında başta gelmeleri çok doğal; çünkü, firmaların, başka bir ülkede ARGE yatırımı yapmalarının ana dinamiği, önce kendilerinin sağlayacakları ekonomik faydadır ve bu faktörler de bu faydayı sağlayabilmenin ön koşullarıdır. Peki, yabancı ARGE yatırımlarından gidilen ülke ve o ülkenin firmaları hiç kazanç sağlamaz mı? Yani, şu "küreselleşme" sürecinin pek moda olan "kazan-kazan" söylemi burada hiç mi geçerli değildir? Yine OECD'nin aynı yayınına dönüp orada söylenenlere göz atalım:

"Yabancı ARGE yatırımlarında üretilen bilginin yan etkileri ('knowledge spillovers') gidilen ülkenin ekonomisi ve firmaları için çok olumlu olabilir. Yerli inovasyon kapasitesinin yükselmesinin yanında, ARGE'de istihdamın artması, daha iyi bir eğitim ve öğretim görme ve formasyon kazanma fırsat ve desteğinin ortaya çıkması ve beyin göçünün tersine dönmesi ile, ülke, insan sermayesi açısından önemli yararlar sağlayabilir. Bununla birlikte, uygulamada görülmüştür ki, bu yan etkiler otomatik olarak ortaya çıkmaz. Bu olumlu etkilerin maksimizasyonu için, doğrudan yabancı yatırım alan ülkeler, yerel bilgi ağlarının oluşmasına ('networking') ve yerel ekonominin bilgiyi massetme (emme) kapasitesi ile bilgiden yararlanabilme etkisini artıracak yerel kümeleşmelerin güçlendirilmesine yatırım yapmak zorundadırlar."

Ardından da ekleniyor: **"Diğer yandan,** yabancı ARGE'nin ülkeye çekilmesini sâdece pozitif terimlerle sunmak yanlış olacaktır. Şiddetlenen rekabet ortamının yerli firmaların teknolojik rekabet imkânlarını aşındırma potansiyeli nedeniyle, yerli inovasyon kapasitesi üzerindeki kontrolün kaybedilmesi tehlikesi vardır. Pek çok ampirik çalışma, bir sektördeki yabancı varlığının, o sektörde, üretkenliğin (prodüktivitenin) ortalama yayılma hızının düşmesine; üretkenliği daha düşük yerli firmaların da pazardan çekilmesine neden olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, bazı ülkeler doğrudan yabancı yatırımlara ve yabancı ortaklıklarca yapılan ARGE'ye büyük ölçüde bağımlı hâle gelebilirler ve bu durumda, yabancıların o ülkeleri seçme kararlarındaki küçük değişiklikler yerli ARGE tabanı üzerinde büyük etkiler yaratabilir."

En çarpıcı tespit ise, şu: **"ARGE'nin uluslararasılaşmasında net alıcı konumundaki ülkelerin hükümetleri bile, yabancıların sahipliğindeki firmaların **'Truva atı'** işlevi göreceğinden; ve bu firmaların hem ulusal teknoloji ve üretim yeteneğinin azalmasına neden olup hem de esas inovasyon faaliyetlerini kendi ülkelerinde tutmalarından korkmaktadırlar."**

Yapılan araştırmaların ortaya koyduğu bu gerçeklerden sonra, Türkiye için iç açıcı bir çözümleme yapmak oldukça zor. İki nedenle; birincisi, Türkiye'nin, her şeyden önce yabancı ARGE yatırımlarını çekme konusunda sıkıntısı var; bu açıdan yeterince câzip bir ülke değil. Niçin câzip değil; saydığımız faktörler açısından bir durum değerlendirmesini gelecek hafta

yaparız. İkincisi, diyelim, yabancı ARGE yatırımı geldi; ama, bundan bir fayda sağlayabilmemiz, yukarıda söylenenleri hemen hatırlayınız, gelene değil bizim ulusal bazda uygulayacağımız bilinçli politikalara bağlı. Ne var ki, ulusal politika uygulama konusunda zaaflarımız var. Bu zaafaları da, yine gelecek hafta, Türkiye'deki bazı firmalarca, yabancı ARGE yatırımlarını çekme konusunda yapılan iyi niyetli zorlamaları göz ardı etmeden ve onların deneyimlerinin ışığında ele alırız.

CBT. 26 Ocak 2007